

УДК 330.322

Гуткевич С.О.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
Національний університет харчових технологій

Пулій О.В.

аспірант відділу аналізу
і прогнозування міжнародної торгівлі,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ: СУТНІСТЬ, ПОКАЗНИКИ І ЧИННИКИ ВПЛИВУ

У статті визначено економічну сутність поняття «інвестиційна привабливість». Виокремлено рівні комплексної оцінки об'єктів інвестування, розглянуто систему чинників, що формують інвестиційну привабливість. Визначено орієнтири і пріоритети галузевих напрямів прямих іноземних інвестицій. Розглянуті теоретична сутність, показники і чинники впливу на інвестиційну привабливість дають змогу оцінити наукову обґрунтованість і значимість питань інвестиційної привабливості.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, пріоритетність, орієнтири інвестування, інвестиційний клімат, інвестиції, прями іноземні інвестиції, об'єкт інвестування, чинники впливу.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ: СУЩНОСТЬ, ПОКАЗАТЕЛИ И ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ

Гуткевич С.А., Пулій О.В.

В статье определена экономическая сущность понятия «инвестиционная привлекательность». Выделены уровни комплексной оценки объектов инвестирования, рассмотрена система факторов, формирующих инвестиционную привлекательность. Определены ориентиры и приоритеты отраслевых направлений прямих

иностранных инвестиций. Рассмотренные теоретическая сущность, показатели и факторы влияния на инвестиционную привлекательность позволяют оценить научную обоснованность и значимость вопросов инвестиционной привлекательности.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, приоритетность, ориентиры инвестирования, прямые иностранные инвестиции, объект инвестирования, факторы влияния.

INVESTMENT ATTRACTIVENESS: ESSENCE, INDICATORS AND INFLUENCE FACTORS

Gutkevych Svitlana, Pulii Oksana

The article reveals the economic essence of the concept of "investment attractiveness". Highlights the levels of comprehensive assessment of investment objects, and considers the system of factors forming investment attractiveness. The guidelines and priorities of the sectoral areas of foreign direct investment are defined. The investigated essence, indicators and factors affecting investment attractiveness allow to evaluate the scientific validity and significance of investment attractiveness issues.

Keywords: investment attractiveness, priority, investment guidelines, foreign direct investment, investment object, influence factors.

Постановка проблеми. У сучасних умовах залучення інвестицій є важливим завданням та одним із головних складників розвитку національної економіки. Передумовою ефективної інвестиційної діяльності є аналіз і оцінка привабливості об'єктів інвестування з метою визначення орієнтирів та пріоритетів для надходження інвестицій. Інвестиційна привабливість є важливим складником стратегії сталого економічного розвитку держави, тому її дослідження та оцінка мають велике теоретичне та практичне значення. З огляду на актуальність даного питання, виникає необхідність аналізу існуючих теоретико-методичних підходів і практичних розробок, пов'язаних із розкриттям змісту поняття «інвестиційна привабливість», визначенням показників, що її характеризують, та чинників впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні питання інвестиційної привабливості об'єктів інвестування та чинники її формування знайшли відображення в наукових працях українських та зарубіжних учених: І.О. Бланка [1], А.П. Гайдуцького [3], С.О. Гуткевич [4; 5; 8], І.І. Вербіцької [2], С.О. Ішук та Т.В. Кулініч, Є.Ю. Мордань, П.Т. Саблука [8] та багатьох інших. Проте низка питань щодо сучасного розуміння інвестиційної привабливості як на макро- та мікрорівні, так і на галузево-територіальних рівнях, а також чинників, що на неї впливають, потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення економічної сутності інвестиційної привабливості та узагальнення чинників впливу і системи показників, що її характеризують, визначення пріоритетних галузей економіки на основі дослідження напрямів спрямування прямих іноземних інвестицій.

Вклад основного матеріалу дослідження. Дане дослідження інвестиційної привабливості галузей економіки охоплює тривалий період і дає змогу показати інвестиційну привабливість на основі визначення економічної сутності поняття, показників та системи чинників впливу на інвестиційну привабливість. Аналіз і оцінка рівня інвестиційної привабливості базуються на трактуванні сутності цього поняття як сукупності різноманітних чинників, які характеризують доцільність вкладення капіталу в конкретний об'єкт.

Для інвестора об'єкт інвестування визначається такими категоріями, як «орієнтири», «пріоритети» і «привабливість». Пріоритет як наукова економічна

категорія позначає переважне, головне за часом значення, положення, право. Орієнтири відповідають визначенню спрямованості інвестицій. В інвестиційному процесі важливо правильно визначити пріоритетність і привабливість об'єктів інвестування. Інвестиційна привабливість є головним параметром, що визначає вибір орієнтирів і пріоритетів інвестиційної діяльності.

Головними орієнтирами інвестування є фактичний і потенційний розміри місцевих ринків, економічна і правова стабільність у регіонах. Найбільш пріоритетним напрямом є інвестування в об'єкти, що вже освоєні, оскільки створена інфраструктура значно сприяє подальшому їхньому розвитку. Для України нині найбільш важливими є такі галузі й сфери, що вимагають реструктуризації і додаткових капітальних вкладень.

У результаті проведеного дослідження теоретико-методичних основ поняття «інвестиційна привабливість» визначено, що це інтегральна характеристика умов та чинників з позиції перспективності створення інвестиційного клімату, достатнього рівня розвитку ринкової та соціальної інфраструктури, реальних можливостей отримання інвестиційних ресурсів та реалізації інших факторів, які суттєво впливають на формування прибутковості інвестицій і обмеження інвестиційних ризиків [5, с. 8–9].

Незважаючи на досить поширене використання поняття «інвестиційна привабливість», не існує чіткого підходу до його тлумачення, також часто інвестиційну привабливість ототожнюють із поняттям інвестиційної пріоритетності. Під інвестиційною привабливістю слід розуміти інтегральну оцінку переваг та недоліків об'єктів інвестування, яка визначає можливість та доцільність прийняття рішення інвестором щодо інвестування в певний економічний об'єкт. Інвестиційна привабливість країни є комплексним результатом взаємодії об'єктивних та суб'єктивних характеристик, що суттєво впливають та зумовлюють рівень привабливості.

Формування інвестиційної привабливості залежить від впливу таких чинників [4, с. 31–32]:

- загальних (що характеризують інвестиційний клімат): політичної і фінансової стабільності, правового захисту інвестора, розвитку інфраструктури, ринкових відносин, рівня ризиків, питомої ваги державного сектору;

- галузевих (за видами економічної діяльності), вони визначають рівень капіталомісткості, оборотності і віддачі засобів, що було вкладено у визначений вид діяльності;

- територіальних, що характеризують наявність сировини, робочої сили, транспортного сполучення, ринки збуту, клімат, природно-економічні умови виробництва тощо;

- індивідуальних: рейтингової оцінки, місця розташування, земельної площі, наявності виробничих потужностей, показників балансу суб'єкта (прибутковість, ліквідність, стабільність), оцінки ризиків та ін.

Оцінка інвестиційної привабливості повинна здійснюватися комплексно шляхом співставлення аналітичних та прогнозних показників, що дасть змогу інвестору прийняти рішення стосовно доцільності вкладення капіталу.

Інвестори орієнтуються на привабливі і пріоритетні об'єкти інвестування, різні за ступенем їхньої економічної значимості. Для інвесторів пріоритетними є ті об'єкти (регіони, галузі, підприємства), що мають високий інноваційний потенціал і здатні дати приріст прибутку та підвищення рентабельності капіталу, який функціонує в процесі виробництва. Будь-який суб'єкт інвестиційної діяльності, вкладаючи капітал в певний об'єкт, ураховує свою ймовірну перспективу у вигляді економічного або соціального ефекту, фіксує співвідношення вкладень і очікуваних результатів. Рівень інвестиційної привабливості країни насамперед є цікавим для іноземних інвесторів, оскільки вони мають подолати бар'єри входу на ринок іншої держави.

Як показав аналіз наукових досліджень інвестиційної привабливості, економічний характер інвестування зумовлений системою критеріїв привабливості об'єктів. Держава, формуючи інвестиційну політику, враховує пріоритети конкретного об'єкта, а визначення найбільш пріоритетних і привабливих об'єктів для залучення інвестицій є головним завданням інвестиційної політики. Під час визначення пріоритетних галузей економіки слід звернутися до частини ст. 2 Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [6], в якій було визначено перелік пріоритетних галузей економіки країни. Пріоритетними галузями економіки є галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць, а саме [6]: 1) агропромисловий комплекс; 2) житлово-комунальний комплекс (за напрямками «створення об'єктів поводження з відходами», «будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері теплопостачання»); 3) машинобудівний комплекс; 4) транспортна інфраструктура; 5) курортно-рекреаційна сфера і туризм; 6) переробна промисловість.

Ефективність проведення реформування економіки країни залежить від якості і повноти інформації про інвестиційну привабливість як у галузевих, так і в регіональних напрямках. Для здійснення ефективного процесу державного управління інвестиційною діяльністю, виникає необхідність створення інформаційних банків даних про обсяги, форми, суб'єкти та об'єкти

інвестування. Це дає можливість своєчасно приймати правильні управлінські рішення.

Особливе значення має оцінка перспектив та прогнозування об'єктів інвестування на основі аналізу й оцінки інвестиційної привабливості регіонів. З урахуванням оцінки інвестиційного потенціалу об'єкта необхідно вивчати такі процеси, як створення інвестиційних потоків, джерела інвестиційного фінансування, у тому числі рівень кредитування економіки регіону комерційними банками, галузеву структуру інвестицій.

Інвестиційна привабливість визначається суб'єктами інвестування за загальним інвестиційним кліматом у країні. Своєю чергою, оцінка інвестиційного клімату базується на аналізі чинників, що сприяють або гальмують соціально-економічний розвиток. В економічній літературі напрацьовано різні методичні підходи та відповідні інструменти оцінки інвестиційної привабливості. Одну з перших комплексних методик оцінки інвестиційної привабливості об'єктів розроблено під керівництвом І. Бланка [1]. На основі спеціально розробленої програми дослідження групою вчених-економістів було проведено оцінку регіонів країни за їхньою інвестиційною привабливістю з урахуванням їхнього економічного стану та можливостей.

Основою аналізу інвестиційної привабливості є узагальнені синтетичні показники ефективності, а саме:

- рівень розвитку економіки;
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури;
- демографічна характеристика;
- рівень ризиків.

На основі даних аналізу показників нами визначено та деталізовано такі показники: оцінка загальноекономічного розвитку як першого показника, дається на основі вивчення потенційних потреб в обсягах інвестування, аналізу можливостей інвестування за рахунок власних джерел фінансування, сукупної ємності ринку. Другий показник, що характеризує розвиток інвестиційної інфраструктури, передбачає її аналіз для визначення можливості швидкої реалізації інвестиційних проектів на основі аналітичних показників. Під час оцінки демографічної ситуації (третього показника) в регіоні вивчаються структура населення, демографічна ситуація, зайнятість у виробництві, рівень використання кваліфікованої робочої сили і потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари, послуги. Ухвалення рішення інвестором ґрунтується на оцінці інвестиційного ризику – четвертого показника. Оцінка рівня ризиків визначається на основі вивчення політичних, економічних, криміногенних, екологічних та інших умов здійснення інвестиційної діяльності. Кожен із наведених узагальнених показників є результатом від суми оцінок аналітичних показників.

На рис. 1 в ході проведеного дослідження визначено і представлено систему показників, що характеризують привабливість об'єктів інвестування і показують їх взаємозв'язок і взаємозалежність.

Разом із цим варто зазначити, що для інвесторів привабливість об'єктів інвестування є головним параметром під час визначення орієнтирів і пріоритетів.

Для інвесторів в Україні особливе значення мають визначення пріоритетів інвестиційної діяльності й вибір її найбільш ефективного напрямку. На основі даних «Прямі інвестиції (акціонерний капітал): за країнами світу у розрізі видів економічної діяльності; видами економічної діяльності у розрізі країн світу в

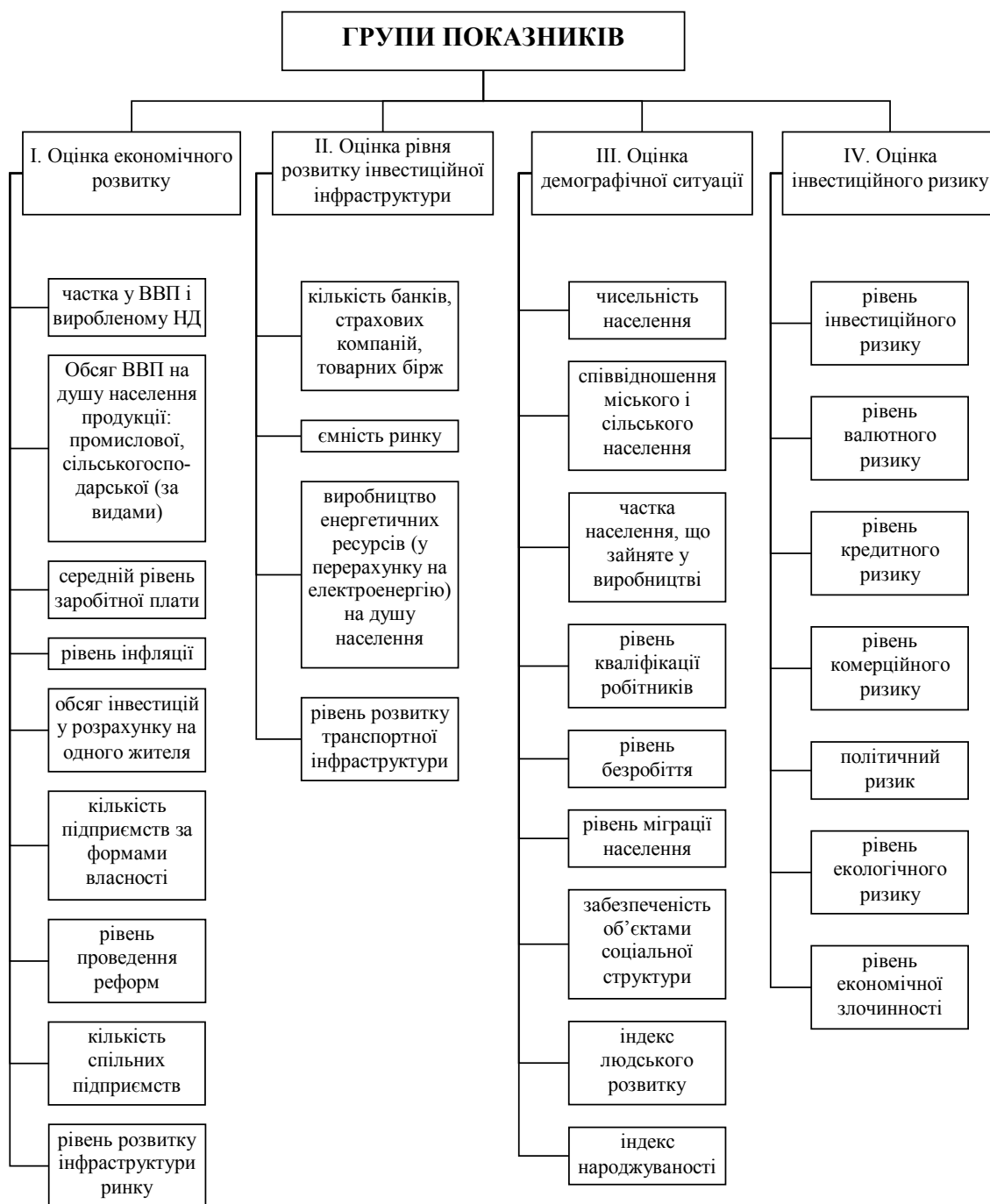

Рис. 1. Схема показників, що характеризують інвестиційну привабливість об'єктів

Джерело: складено на основі [4, с. 44]

2018 році», що публікуються в офіційних джерелах Державної служби статистики України [7], нами було визначено країни-лідери, що найбільше інвестують в економіку України, та виділено пріоритетні для іноземних інвесторів галузі в 2018 р. (рис. 2).

У табл. 1 представлено результати аналізу надходження прямих іноземних інвестицій у галузі економіки України в 2018 р. за країнами у розрізі видів економічної діяльності.

Аналіз показав, що в 2018 р. в економіку України було інвестовано 32 291,9 млн. доларів США [7]. Серед країн, що найбільше інвестували у вітчизняну

економіку, лідером є Кіпр, обсяг інвестицій з якого в 2018 р. становив 8 879,5 млн. доларів США, або 27,5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, Нідерланди – 7 060,9 млн. доларів США (%), Великобританія – 1 955,9 млн. доларів США (%), Німеччина – 1 668,2 млн. доларів США (%) [7]. Основними пріоритетними для іноземних інвесторів видами економічної діяльності, як показав аналіз, є торгівля, виробництво харчових продуктів, інформація та телекомунікації, фінансова і страхова діяльність та металургія.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, пріоритетність визначається обсягами вкладень

у кожен об'єкт інвестування. Інвестиційна привабливість може бути основою для пріоритетності прийняття рішення інвестором для вкладення капіталу. Оцінка інвестиційної привабливості здійснюється окремо на державному, галузевому, регіональному та підприємницькому рівнях, кожен з яких має свої фактори оцінки. Інвестиційна привабливість – це індикатор

ефективності економічної політики як на макро-, так і на мікрорівнях. Як комплексний показник він зазнає впливу багатьох чинників прямої та опосередкованої дії. Розглянуті теоретико-методичні основи інвестиційної привабливості і чинники впливу на неї дають змогу оцінити наукову обгрунтованість і значимість вивчених питань інвестиційної привабливості. Об'єкт може бути

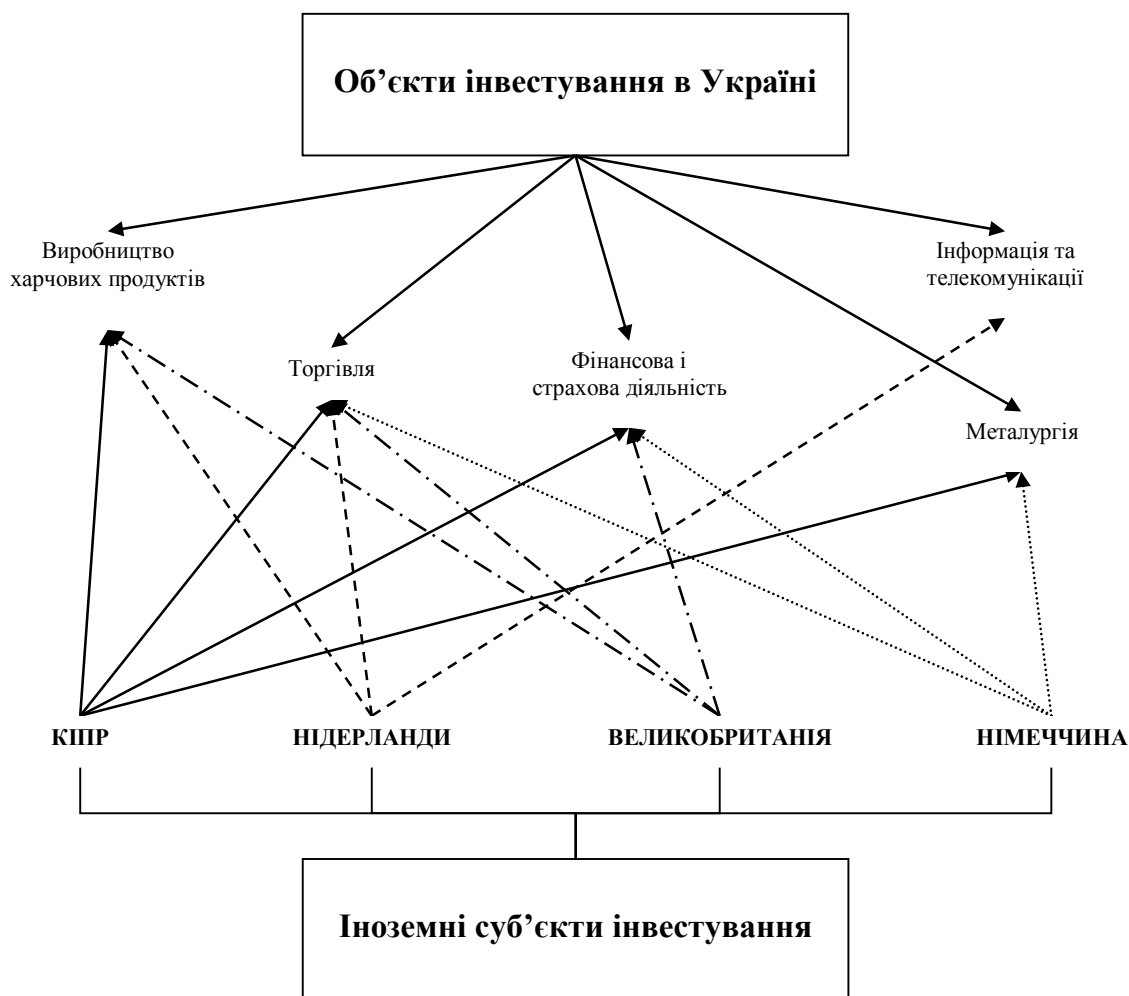

Рис. 2. Схема пріоритетних галузевих напрямів прямих іноземних інвестицій, 2018 р.

Джерело: розроблено на основі [7]

Таблиця 1. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну в розрізі видів економічної діяльності (на 31.12.2018)

Види економічної діяльності	Кіпр		Нідерланди		Велика Британія		Німеччина	
	млн. дол. США	% до підсумку	млн. дол. США	у % до підсумку	млн. дол. США	у % до підсумку	млн. дол. США	у % до підсумку
Виробництво харчових продуктів	584,8	6,6	725,9	10,3	454,1	23,2	10,1	0,6
Торгівля	937,6	10,6	1 007,9	14,3	258,4	13,2	208,7	12,5
Фінансова і страхова діяльність	918,9	10,3	294,2	4,2	256,7	13,1	121,8	7,3
Металургія	544,2	6,1	212,4	3,0	8,3	0,4	574,9	34,5
Інформація та телекомунікація	244,4	2,8	1 783,9	25,3	25,9	1,3	2,9	0,2
інші	5 649,6	63,6	3 036,6	42,9	992,5	48,8	749,8	44,9
Всього	8 879,5	100	7 060,9	100	1 955,9	100	1 668,2	100

Джерело: складено на основі [7]

інвестиційно привабливим на макрорівні, але не пріоритетним, оскільки на макрорівні недостатньо забезпечено економічну та політичну стабільність, існують економічні ризики. Тому кожен конкретний інвестиційний об'єкт повинен бути розглянутий і проаналізований на певному рівні через вплив певних об'єктивних та суб'єктивних характеристик, адже в основі пріоритетності об'єкта інвестування знаходиться його привабливість для суб'єкта інвестування.

Ступінь інвестиційної привабливості є визначальною умовою активної інвестиційної діяльності, а отже, й ефективного соціально-економічного розвитку економіки держави загалом. Одним із чинників, який тривалий час негативно позначається на інвестиційній привабливості України, є макроекономічна нестабільність. Отже, маючи значний потенціал для залучення інвестицій, Україна є привабливим, однак не пріоритетним об'єктом інвестування.

1. Бланк И.А. *Инвестиционный менеджмент : учебный курс ; 2-е изд., перераб. и доп.* Киев : Эльга, Ника-Центр, 2006. 552 с.
2. Вербіцька І.І. *Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи. Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. Вип. 22. С. 150–154.
3. Гайдуцький А.П. *Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки. Регіональна економіка.* 2004. № 4. С. 81–86.
4. Гуткевич С.А. *Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики : монография Киев : Европейский университет, 2003. 251 с.*
5. Гуткевич С.О. *Інвестиційний розвиток економіки: орієнтири і пріоритети. Інформаційна культура в сучасному світі : матеріали наук. семінару / за ред. д.е.н., проф. С.О. Гуткевич. Київ : НУХТ, 2015. Вип. 8, Ч. 1. С. 6–10.*
6. *Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.
7. *Прямі інвестиції (акціонерний капітал): за країнами світу у розрізі видів економічної діяльності; видами економічної діяльності у розрізі країн світу у 2018 році. Державна служба статистики України.* URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. *Модель розвитку галузей економіки України : монографія / за ред. д.е.н., проф. С.О. Гуткевич. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. 472 с.*

E-mail: oks.puliy@gmail.com